

KARAR TAHLİLİ

CEVAP VE DÜZELTME METNİNİN YAYINLANMASINA İLİŞKİN YARGI KARARI CEBRİ İCRA YOLUYLA İNFAZ EDİLEBİLİR Mİ?

Yrd. Doç. Dr. ADEM SÖZÜER*

I. Olay

A– Günlük olarak yayınlanan bir gazetede yer alan bir haberin gerçeğe aykırı olduğu gerekçesiyle Basın Kanunu'nun 19. maddesine göre gazetenin yazı işleri müdürlüğüne noter vasıtasıyla bir tekzip metni gönderilmiş, muhataba tebliğ edilen bu cevap ve düzeltme metni ise kanunda öngörülen üç günlük süre içinde yayınlanmamıştır.

B– Bunun üzerine cevap ve düzeltme metninin yayınlanması talebiyle Sulh Ceza Mahkemesine müracaat edilmiş, mahkeme ise bu istemin reddine hükmetmiştir.

C– Söz konusu karara karşı Asliye Ceza Mahkemesi nezdinde itirazda bulunulmuş, bu mahkeme ise *haber gerçeğe dışı ve muteriz şirkete zarar verici mahiyette olduğu gerekçesiyle sulh ceza mahkemesinin red kararının kaldırılmasına ve tekzip metninin yayınlanmasına karar vermiştir.*

D– Asliye Ceza Mahkemesinin kesin olan bu kararına rağmen cevap ve düzeltme metni gazetede yayınlanmamış, bunun gerçekleştirilmesi için ise bu kez, cevap ve düzeltme metninin yayınlanmasına ilişkin mahkeme ilamının icra yoluyla yerine getirilmesi için icra müdürlüğünde takip talebinde bulunulmuş, ancak buna karşı gazete vekili icra tetkik merciine şikayette bulunarak ödeme emrinin iptal edilmesini talep etmiştir.

* İÜ. Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usul Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

E- Şikayeti inceleyen Tetkik Mercii Hakimliği ise 5680 sayılı Basın Kanunu'nda ceza mahkemesince verilen tekzip ilamları hakkında icrai takibata geçileceği hususunda bir açıklık bulunmadığı gerekçesiyle şikayetin kabulü ile icra takibinin iptaline hükmetmiştir.

Bu kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 12. Hukuk Dairesi Cebri icranın ancak ekonomik değeri olan ve başkalarına devredilebilen mallar için mümkün olabileceğine takibe dayanak yapılan cevap ve düzeltme hakkına ilişkin ceza mahkemesi kararının yerine getirilmemesi halinde müeyyidesinin 5680 Sayılı Kanununun 29. maddesinde öngörülmüş bulunması gerekçesiyle Tetkik Mercii Hakimliğinin kararını hukuka uygun bulmuştur. (12.YHD, 23.12.1998, Esas:1998/14067, Karar: 1998/14926).

II. İrdeleme

A. Hukuki Sorun

İnceleme konumuz olaydaki hukuki sorun Basın Kanunu'nun 19. maddesi uyarınca bir ceza mahkemesi tarafından verilen ve kesinleşen, cevap ve düzeltme metninin yayınlanması kararının yerine getirilmemesi üzerine ilgilinin bu mahkeme ilamını icra takibi yoluyla infaz ettirip ettiremeyeceğidir.

Bu sorunun çözümü bakımından ise öncelikle cevap ve düzeltme hakkının hukuki niteliğinin ile bu hakkın kullanılmasına ilişkin koşulların açıklanması gerekmektedir.

B. Cevap ve Düzeltme Hakkının Hukuki Niteliği

1982 Anayasası'nın 32. maddesinde Cevap ve Düzeltme hakkının kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınların yapılması hallerinde kullanılabileceği öngörülmüştür¹.

¹ Cevap ve Düzeltme hakkı uluslararası sözleşmelerin de konusu olmuştur. Örneğin, ülkelerin ulusal kanunlarında yer alan cevap ve düzeltme hakkının uluslararası düzeyde işletilebilmesi amacıyla, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 16

Bu anayasal hükümlerle, haber verme hakkının sınırlarının aşılmasıyla kişi veya kuruluşlar hakkında gerçek dışı ya da kişisel hak ve değerleri zedeleyici yayınların yapılması durumunda, hakları ihlal edilen kişiye aynı basın organında aleni forum biçiminde cevap verme hakkı tanınmış ve böylece basının sahip olduğu büyük güç ve etkinliğin doğurabileceği tehlikeler karşısında kişilere kendilerini savunma imkanı verilmiştir². Cevap ve düzeltme hakkıyla, bir yandan haber verme ve kişi hakları arasında bir dengenin kurulması amaçlanmakta, diğer yandan kişilere aynı basın organında sesini duyurması olanağı sağlanarak, toplumun doğru bir şekilde bilgilendirilmesi istenmektedir. Bu açıdan bakıldığında cevap ve düzeltme hakkı basın özgürlüğünün bir sınırlaması değil bu özgürlüğün bir gereği olarak görülmelidir. Çünkü kişilik haklarına zarar veren yayınlara karşı kişiye cevap verme imkanının tanınması ile basında değişik görüşlerin ifade edilebilmesi mümkün olabilmekte ve basında böylece farklı düşüncelerin seslendirilebilmesi yoluyla düşünce açıklama hakkının basın dışındaki kişiler yönünden de gerçekleşmesi sağlanmaktadır. İşte bu nedendir ki cevap ve düzeltme hakkı, basın özgürlüğünü sınırlayıcı nitelikte olumsuz bir yönden değil bu özgürlüğün en geniş biçimde sağlanması yönünden tanımlanmaktadır³. Sonuç olarak günümüz anlayışında cevap ve düzeltme hakkı, basın dışındaki ki-

Aralık 1952 tarih ve 630 (VII) sayılı kararla “Uluslararası Düzeltme Hakkı Sözleşmesi” oluşturulmuştur. SAHİR ERMAN-ÇETİN ÖZEK: Açıklamalı Basın Kanunu ve İlgili Mevzuat, 4. Baskı, İstanbul 2000, s.183. Türkiye’nin de taraf olduğu “Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi” nin 8.maddesinde de “Her ileten taraf 3.madde anlamı içinde, kendi yetki alanlarındaki kuruluşlar ve teknik vasıtalarla iletilen veya yeniden iletilen programlarla ilgili olarak, milliyetine ve ikamet yerine bakılmaksızın, her gerçek ve tüzel kişinin cevap hakkını veya benzer yasal idari yolları arama hakkını kullanma imkanını düzenler” hükmüyle bu hak öngörülmüştür.

² KAYIHAN İÇEL: Kitle Haberleşme Hukuku, 4. Bası, İstanbul 1998, s. 173. Belirtmemiz gerekir ki; söz konusu hak, sadece yazılı kitle haberleşme araçları bakımından değil, aynı zamanda sesli ve görüntülü kitle haberleşme araçları bakımından da geçerli olan bir haktır. Nitekim 3984 sayılı “Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun”un 28 ve 2954 sayılı “Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu”nun 27. maddesinde radyo ve televizyon yayınları ile ilgili cevap ve düzeltme hakkının doğması ve kullanılmasına ilişkin şartlar öngörülmüştür.

³ ÖZEK: Türk Basın Hukuku, s. 94.v.d.

şilerin basından yararlanma hakkını sağlayan ve basın özgürlüğünün bir gerçekleşme biçimi olarak kabul edilmektedir⁴.

Cevap ve düzeltme hakkının kullanılması ile toplumun gerçekleri öğrenmesi ve kamuoyunun oluşumuna katkıda bulunulması bu hakkın kamusal niteliğini göstermektedir. Buna karşılık cevap ve düzeltme hakkı, basın yoluyla yapılacak gerçek dışı veya haysiyet kırıcı yayınlara karşı kişilik haklarının korunması yönüyle kişisel nitelikte haktır. Bu nedendir ki söz konusu hakkın sui generis bir nitelikte olduğu kabul edilmektedir⁵.

İşte çeşitli özgürlük ve haklarla ilgili olan ve anayasal düzeyde düzenlenmiş olan cevap ve düzeltme hakkının kullanılabilmesi için yasal düzenlemelere gidilmiş olup bu hakkın yazılı basında kullanılmasına ilişkin koşullar 5680 sayılı Basın Kanunu'nun 19. maddesinde öngörülmüştür.

C. Basın Kanunu'na Göre Cevap ve Düzeltme Hakkının Koşulları

1982 Anayasası'nın 32. maddesinde Cevap ve Düzeltme hakkının *kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınların yapılması hallerinde* kullanılabileceği öngörülmüştür. Maddenin ikinci fıkrasına göre ise “*düzeltilme ve cevap yayınlanmazsa, yayınlanmasının gerekip gerekmediğine hakim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içinde karar verilir*”⁶.

⁴ SAHİR ERMAN-ÇETİN ÖZEK: Açıklamalı Basın Kanunu ve İlgili Mevzuat, 4. Baskı, İstanbul 2000, s.182.

⁵ SEITZ/SCHMITD/SCHONER: Der Gegendarstellungsanspruch, 3. Aufl. München 1998, s.6-7; İÇEL: Kitle Haberleşme Hukuku, s. 173.

⁶ Anayasadaki bu düzenlemenin gerekçesi ise şöyledir. “Kitle haberleşmesi faaliyetini yürüten organların, bu faaliyetlerinde serbest kalması esastır. Bu serbestiyi kısıtlayan unsurlardan biri de, süreli yayınlarda ‘zorunlu yayım’ denilen yayınlardır. Bunlar yayın organına dış çevreden gönderilen ve organca yayımı mecburi olan mütalâa yahut mülâhazalardır. Böylece süreli yayının sınırlı hacmi doldurulmakta ve serbest yayına yer kalmamaktadır. İkinci olarak süreli haberleşme organının hizmet gereklerinden biri de kamuoyuna doğru haber ve bilgi sunmaktır. Nihayet süreli haberleşme organları faaliyetlerinde kişilerin haysiyet ve şereflerine saygılı olmakla yükümlüdürler. Maddenin birinci fıkrasıyla bu

Anayasadaki bu düzenlemeye paralel olarak Basın Kanunu'nun 19. maddesine göre, cevap ve düzeltme hakkının doğması için iki koşul öngörülmüş olup bunlardan ilki, yayında kişinin haysiyet ve şerefine tecavüz edilmesi ikincisi ise yayın konusu haberin gerçeğe aykırı olmasıdır. Bir yayının kişinin haysiyet veya şerefine tecavüz niteliği taşıyıp taşımadığının belirlenmesinde, o yayının hakaret veya sövme suçunu oluşturacak ölçüde tahkir edici olması gerekmez. Bu nedenle cevap ve düzeltme hakkının kullanılmasında bir yayının haysiyet ve şerefe tecavüz niteliği taşıyıp taşımadığı tespit edilirken, hakaret veya sövme suçlarının belirlenmesindeki ölçütlere başvurulmamalıdır. Diğer yandan haysiyet ve şerefe dokunucu bir yayın, gerçek olsa ve hatta TCK'nun 481. maddesindeki ispat hakkının koşulları bulunsa ya da özel hukuk bakımından kişilik haklarının ihlali nedeniyle tazminat sorumluluğu doğurmasa dahi cevap ve düzeltme hakkı kullanılabilir. Bu nedenle bir yayının objektif haber verme niteliği taşıması durumunda veya başka bir kaynaktan iktibas edilmiş olmasında dahi kişi haysiyet ve şerefine dokunan yayın bakımından cevap ve düzeltme hakkını kullanabilecektir⁷. Durum böyle olunca eleştiri sınırını aşan haysiyet ve şerefe doku-

üç gerek yerine getirilmekte; diğer bir deyimle düzeltme ve cevap hakkı sınırlanmakta, kişilerin şeref ve haysiyetleri de korunarak gerçeğe aykırı yayımlar düzeltilmekte ve cevaplanmaktadır. Kişilere tanınan bu hakkın kullanılış şartlarını kanun düzenleyecektir. Birinci fıkrada nitelikleri belirtilen düzeltme ve cevap yazılarının yayımı zorunludur. Fakat süreli yayına ilgililer tarafından gönderilecek bu tür yazıların gerçekten belirtilen niteliğe sahip bulunup bulunmadığı konusunda düzeltme ve cevap hakkını kullandığı iddiasında olan kişi ile yayımcı arasında görüş ve değerlendirme farkı olabilir. Bu halde ihtilaf bağımsız ve tarafsız hakem durumunda olan hakim tarafından çözümlenecektir. Bu husus da maddenin ikinci fıkrasında öngörülmüş bulunmaktadır” Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonu'nun Değişiklik Gerekçesi: “Maddenin ikinci fıkrasına, düzeltme ve cevap yayımlanmadığı takdirde yayınlanmasına gerek olup olmadığının hakim tarafından en geç yedi gün içinde karar verilmesi hükmü getirilmek suretiyle düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasının sürüncemede kalmaması öngörülmüştür”. BURHAN KUZU: Türk Anayasa Metinleri ve İlgili Mevzuat, İstanbul 1999, s. 58-59.

⁷ Bu nedenle Yargıtayın bazı kararlarında (7.CD, 12.3.1976, E. 2713, K.2314) hakaret suçları bakımından uygulanması gereken “objektif haber verme” ölçütünü cevap ve düzeltme hakkının kullanılması yönünden de uygulaması bu hakkın sınırlarını, kanunda öngörülmeyen biçimde daraltılmasını sonuçlamaktadır. Karar metni ve eleştirisi için bkz. İÇEL: Cevap ve Düzeltme Yönünden “ilgi” ve “gerçeğe aykırılık” Koşulları, İHFM; 1977

nucu yayınlar bakımından da, eleştiri sınırının aşılması hakaret veya sövme suçunu oluşturmasa dahi, kişinin bu yayın hakkında cevap ve düzeltme hakkını kullanma talebi kabul edilmelidir. Cevap ve düzeltme hakkı bakımından yayının haysiyet ve şerefe dokunma niteliğinin belirlenmesinde ceza ve medeni hukuka göre daha geniş bir ölçünün kabul edilmesinin nedeni, bu hakkın yukarıda değindiğimiz amacı ve hukuki niteliğidir. Diğer bir deyişle cevap ve düzeltmenin yayınlanması düşünce ve basın özgürlüğünün bir gerçekleşme biçimi olarak kabul edildiği ve bir ceza veya özel hukuk yaptırımı niteliğinde olmaması nedeniyle bu sonuçlara varılmaktadır⁸.

Basın Kanunu'nda haysiyet ve şerefe tecavüz teşkil eden yayınlardan bağımsız olarak, gerçeğe aykırı bir yayının yapılması durumunda da cevap ve düzeltme hakkının kullanılabilmesi öngörülmüştür⁹. Kanunun 19. maddesinde cevap ve düzeltmenin *kişinin... kendisi ile ilgili gerçeğe aykırı yayınlar* hakkında kullanabileceği kabul edildiğinden, Kanundaki düzenleniş biçimiyle gerçeğe aykırılık koşulunun varlığı objektif olarak belirlenecektir. Diğer bir deyişle aslında gerçek olan bir yayının cevap ve düzeltme hakkını kullanan kişi tarafından gerçeğe aykırı görülmesi, bu hakkın kullanılması bakımından yeterli değildir¹⁰. Basın Kanunu'nun 19. maddeye ilişkin Hükümet Tasarısında ise *bir şahsın... kendisi tarafından hakikate aykırı telakki edilen* biçiminde yer alan subjektif sisteme yönelik öneri ise kanun koyucu tarafından kabul edilme-

⁸ İÇEL: Kitle Haberleşme Hukuku, s. 176; FATİH SELAMİ MAHMUTOĞLU: Cevap ve Düzeltme Hakkı, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Bölümü Yüksek Lisans Tezi (yayınlanmamıştır), s. 45-46; ERMAN-ÖZEK: Açıklamalı Basın Kanunu, s.184.

⁹ Yargıtay kararlarında da gerçeğe aykırılığın haysiyet ve şerefe dokunmadan bağımsız olarak cevap ve düzeltme hakkını doğurduğu vurgulanmaktadır: "*Basın Kanunu'nun 19/1.maddesinde belirtildiği üzere gerçeğe aykırı hareketlerin, düşüncelerin ve sözlerin bir kişiye izafe edilmesi suretiyle kişinin cevap ve düzeltme hakkının doğduğu, kişiye yüklenen düşünce, söz ve hareketler bu kişiyi küçük düşürücü nitelikte bulunmasa dahi, gerçeğe aykırılığın cevap ve düzeltme gönderme hakkını yaratması karşısında ilgili kişinin değerlendirmesini cevap hakkını kullanabilmesi açısından yeterli saymak gerekeceği gözetilmelidir*". (7.CD: 3.10.1996, 1996/6017-6291) CEVAT ÖZEL: Türk Medya Hukuku, İstanbul 1999, s. 49.

¹⁰ İÇEL: Kitle Haberleşme Hukuku, s. 177; MAHMUTOĞLU: Cevap ve Düzeltme Hakkı, s. 51-52.

miştir. Böylece yayının gerçekliği bakımından kişinin subjektif değerlendirmesi değil objektif durum üstün tutulacaktır¹¹. Bir yayının gerçekliği belirlenirken, basın mensubunun bir olayı kamuoyuna duyurmadan önce, gazetecilik mesleğinin elverdiği imkanlar çerçevesinde olay hakkında objektif, ciddi ve özenli bir araştırma yapıp yapmadığına bakılmalı, eğer böyle bir araştırma yapılmış ise haberin gerçek olduğu kabul edilmelidir. Başka bir anlatımla burada aranan gerçeklik maddi değil görünüşte gerçekliktir¹².

Gerçeğe aykırılık şartının objektif olarak anlaşılması durumunda; hakkında yayın yapılan kişiye cevap ve düzeltme hakkını kullanabilmek için, yayın konusu haberin gerçeğe aykırı olduğunu ispatlamak yükümlülüğü tahmil edilmektedir. Böylece bu hakkın kullanılmasının önemli ölçüde sınırlandırıldığı ileri sürülmekte ve hakkındaki haberin gerçek dışı olduğuna inanan kişiye cevap hakkının verilmesi gerektiği savunulmaktadır¹³. Nitekim, birçok ülkede, ilgilinin hakkındaki yayını gerçeğe aykırı görmesi, cevap ve düzeltme hakkının doğması için yeterli sayılmaktadır¹⁴. Kanaatimizce, gerçeğe aykırılık şartı bakımından sadece il-

¹¹ Bu husus Yargıtay kararlarında da ortaya konulmaktadır. “*Haberin gerçekliğine yönelik hakim incelemesinin objektif ölçülere dayanması, ilgisince gerçeğe aykırı sayılmasının değil basının haber verme hakkının ve toplumun bilgi edinme olanağının sınırlandırılmasına yol açmayacak biçimde görünürdeki gerçeğe uygun olup olmadığının asıl alınması; maddi gerçek araştırılma durumunda olmadığı için ortada görünen durum ve tarafların iddialarını kanıtlamak için sundukları bilgi ve belgeler değerlendirilmek suretiyle sonuca ulaşılması, hukukumuzda cevap ve düzeltme sistemimizce benimsenen yöntem olmasına göre, uluslar arası boyuttaki bir uyuşturucu kaçakçılığı ile ilgili olarak Devletin resmi görevlilerinin açıklamaları kaynak gösterilerek verilen haberde, adı açıklanan cevap ve düzeltme isteyen aralarında bulunduğu bir grup sanığın, kamu davası açılardan ayrı olarak haklarında DGM C. Başsavcılığınca yürütülen soruşturma gereği aranmakta oldukları; bu durum karşısında haber içeriğinin gerçek dışı olduğundan söz edilmesinin geçerli olmayacağı gözetilmeksizin itirazın kabulüne yerine yazılı gerekçelerle ret kararı verilmesinde.. isabet görülmemiştir” (7.CD, 14.10.1993, E.4911-K.5847) FERİDUN YENİSEY-CEVAT ÖZEL: İçtihatlı Basın Mevzuatı, İstanbul 1996, s. 14-15.*

¹² ERMAN-ÖZEK: Açıklamalı Basın Kanunu, s.186. MAHMUTOĞLU: Cevap ve Düzeltme Hakkı, s. 52.

¹³ ERMAN-ÖZEK: Açıklamalı Basın Kanunu, s.186; MAHMUTOĞLU: Cevap ve Düzeltme Hakkı, s. 52; İÇEL: Kitle Haberleşme Hukuku, s. 177.

¹⁴ Bu ülkeler için bkz. İÇEL: Kitle Haberleşme Hukuku, s.177.

giline kendi görüşünün yeterli kabul edilmesi, cevap ve düzeltme hakkının etkin bir biçimde kullanılmasını sonuçlayabilir. Çünkü böyle bir durumda doğru olarak verilmiş haberlere karşı dahi, bu hakkın kullanılması söz konusu olabilecek ve bu suretle; haber verme hakkı ciddî bir biçimde sınırlanmış olacaktır. Bu nedenle, haber verme hakkını bir sınırlandırmaya tabi tutmadan, cevap ve düzeltme hakkının kullanılmasının başka tedbirlerle etkin bir hale getirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz¹⁵.

Yazılı basında sadece dönemsel yayınlar bakımından kullanılabilen cevap ve düzeltme hakkının doğabilmesi bakımından, yayında kişiyle ilgili izafelerin türü önemli değildir. Nitekim 19. maddede bir kişi hakkındaki haysiyet ve şerefe dokunan veya gerçeğe aykırı *hareketler, düşünceler ve sözler izafesi suretiyle açık veya kapalı şekilde bir mevkuhte yapılan yayımdan dolayı* bu hakkın kullanılabileceği öngörülmüştür. Bu nedenle kişiyi izafe eden yayının yazı, fotoğraf, ilan, reklam, resim veya karikatür olması hakkın doğması açısından önem taşımamaktadır. Dönemsel yayınların internet'te yayınlamaları durumunda da Basın Kanunu'nun 19. maddesindeki hükümlere dayanılarak cevap ve düzeltme hakkı kullanılabilirdir¹⁶. Belirtilen bu türdeki yayınlarda izafe edilen kişinin adı açıkça ifade edilmemekle birlikte, kapalı da olsa yayının kime yönelik olduğu anlaşılabiliriyorsa cevap ve düzeltme hakkı kullanılabilir¹⁷. Bu noktada önemli olan yayının kişiyle ilgili olmasıdır. Ancak bu ilgi genel değil bireysel nitelikte bir ilgi olmalıdır. Basın Kanunu'nun 19. maddesine göre cevap ve düzeltme hakkı gerçek ve tüzel kişiler, devlet daireleri veya kamu kuruluşları tarafından kullanılabilir. Hakkında yayın yapılan kişi cevap ve düzeltme hakkını bizzat veya vekaletnamede bu konuda özel yetki verdiği vekili vasıtasıyla yerine getirebilecektir¹⁸. Kanunumuzda bu hak bakımından vatandaşlık koşulu ön-

¹⁵ Bu konudaki somut öneriler için bkz. İZZET ÖZGENÇ-ADEM SÖZÜER: Basın Hürriyeti Kavramı, Basın Yoluyla İşlenen Suçlarda Sorumluluk Rejimi ile Cevap ve Düzeltme Hakkı Üzerine Düşünceler, Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı, sy.11-12, sh.

¹⁶ İÇEL: Kitle Haberleşme Hukuku, s.182.

¹⁷ SULHİ, DÖNMEZER: Basın Hukuku, s. 328, 372.

¹⁸ "3445 sayılı Yasa ile değişik 5680 sayılı yasanın 19/1 maddesi, tekzip yazısının ilgilinin kendisi veya temsilcisi imzası ile sorumlu müdüre gönderme imkanını

görülmediğinden yabancılara da cevap ve düzeltme hakları vardır¹⁹.

Cevap ve düzeltme hakkını kullanmak isteyen kişi, hakkında gerçeğe aykırı ya da şeref ve haysiyet kırıcı nitelikte yayın yapıldığı gerekçesiyle, hazırladığı cevap ve düzeltme yazısını, yayının yapıldığı tarihten itibaren iki ay içinde ilgili basın organının sorumlu müdürüne vermeli veya göndermelidir. Kanunda verme veya gönderme bakımından belirli bir usul öngörülmemekle birlikte, uygulamada cevap ve düzeltme yazısının sorumlu müdüre gönderildiğinin kanıtlanabilmesi bakımından, tebligat noter vasıtasıyla yapılmaktadır. Cevap ve düzeltme yazısı ise, ilgili hakkındaki yayının yapıldığı günde dönemsel yayının künyesinde sorumlu müdür olarak gösterilen kişinin ismine yazılıp gönderilmelidir²⁰.

Sorumlu müdür cevap veya düzeltme metnini aldığı tarihten itibaren üç gün içinde inceleyip bunun yayınlanmasına karar verirse, inceleme süresinin bitiminden sonra çıkacak ilk nüshada, cevap veya düzeltme metninde herhangi bir değişiklik yapmaksızın ve bu konuda görüş beyan etmeksizin metni aynen ve tamamen yayınlamaya mecburdur. (Basın Kanunu. md.19/I). Böylece kanunumuz sisteminde sorumlu müdürün cevap veya düzeltme metninin etkinliğini azaltabilecek, metinde ekleme veya çıkarmalar yapma ya da cevap veya düzeltme hakkında görüş beyan etme gibi davranışlarda bulunmasının önüne geçilmek istenmiştir²¹.

tanımış bulunmaktadır”. (7.CD, 9.4.1991, E.882/E.4356). YENİSEY-ÖZEL: İçtihatlı Basın Mevzuatı, İstanbul 1996, s. 14-15.

¹⁹ İÇEL: Kitle Haberleşme Hukuku, s.178.

²⁰ “Yayınlanan yazının tekzibi için müdahilin noterlik vasıtasıyla Basın Kanunu’nun 19.uncu maddesine göre gönderdiği yazıda muhatabın gazetenin sorumlu müdürü olması gerekirken Yazı İşleri müdürü’nün muhatap olarak gösterilmesi sebebiyle gazete sorumlu müdürünün beraatine dair verilen karar doğrudur”. (7. CD, 25.2.1994, E.592/K.1450) YENİSEY-ÖZEL: İçtihatlı Basın Mevzuatı, İstanbul 1996, s. 15. Aynı yönde Bkz 7.CD, 1.6.1989, 1988/7128, E. 1989/6061. Yargıtay’ın cevap ve düzeltme yazısının dönemsel yayının künyesinde yazılı kişiye gönderilmesi gerektiği yönündeki kararları eleştirilmektedir. Bkz. ERMAN-ÖZEK: Açıklamalı Basın Kanunu, s.193.

²¹ Cevap ve düzeltmenin, aynen ve tamamen hiçbir görüş beyan edilmeksizin yayınlanması koşulu, 6773 sayılı Kanunla maddeye şu gerekçeyle eklenmiştir. “Cevap ve tekzip hakkının arz ettiği ehemmiyet üzerinde hassasiyetle duran vazu kanun, bu hakkın, istimalinden beklenen tesir ve faydayı layık veçhile sağlayabilmesi için cevap ve tekzipin metnine hiçbir mülahaza ve işaret katmaksızın

Basın Kanunu'nun 19/V. maddesine göre cevap veya düzeltme metninin öncelikle cevaba neden olan yazının yayınlandığı sayfa ve sütunda veya bunların eşdeğerinde okumayı güçleştirmeyecek biçimde, imlâ kurallarına uygun olarak eş büyüklükte ve eş karakterde harflerle yayınlanması gerekir. Yine aynı maddede, eğer cevap veya düzeltmeyi gerektiren yazı için başlık yapılmış veya resim konulmuş ise, bunlardan cevap veya düzeltme yazısında belirtilenlerin de yayınlanması öngörülmüştür.

Cevap ve düzeltme ilişkin olduğu yazının cevap verenle ilgili miktarının iki katından uzun olamaz. Ancak 20 satırdan az olan yazıların cevabı 30 satır olabilir (Basın Kanunu. Md. 19/II). Sadece resim veya karikatür gibi bir şekilden oluşan yayınlara karşı gönderilecek cevap veya düzeltme yazısının uzunluğu, bu şeklin yayında kapsadığı alanın karşılığı olan satır sayısına göre belirlenmelidir. Şekle karşı şekille cevap veya düzeltme gönderilmesi durumunda da genel kural uygulanacaktır²².

Cevap veya düzeltme yazısının kanunda öngörülen şekil ve şartlara aykırı olarak yayınlanması ya da hiç yayınlanmaması durumunda, hakkında yayın yapılan ilgili yirmi gün içinde sulh ceza hakimine evrakı ile birlikte başvuracaktır. Bu süre cevap ve düzeltmenin sorumlu müdür tarafından yayınlanması gereken son günü izleyen günden itibaren başlayan bir hak düşümü süresidir²³. Cevap ve düzeltme hakkını kullanacak kişinin başvuracağı sulh hakimi onun bulunduğu yerdeki sulh hakimi

aynen neşrini derpiş eylemiş ise de, bugünkü tatbikat, vazı kanununun bu husustaki maksadından bizi tamamen uzaklaştıracak mahiyette tecelli eylemiş bulunduğundan ve kanunun yazılış tarzının sebebiyet verdiği boşluktan istifade eden mevkute mes'ul müdürleri, cevap ve tezkibin metnine hiçbir mülahaza ve işaret etmemekle beraber, yazının başına ve sonuna istedikleri gibi ilaveler yapıp mütalâalar dercetmek suretiyle, cevap ve tezkibin yine tesir kabiliyetini azaltmakta olduklarından bu muvazaalı şekle mani olmak, dolayısıyla vazı kanununun esas maksadını hakim kılmak için 19.maddeye bu cevap ve tezkip dolayısıyla herhangi bir mütalâa beyan etmeksizin aynen ve tamamen neşre mecburdur hükmü ilave olunmuştur". (T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, 1965, D.10, İç.2, S. Sayısı 191, s.2-3). Bkz. ERMAN-ÖZEK: Açıklamalı Basın Kanunu, s.195; MAHMUTOĞLU: Cevap ve Düzeltme Hakkı, s. 70.

²² Bkz. ERMAN-ÖZEK: Açıklamalı Basın Kanunu, s.198-199.

²³ Yargıtay 7.CD; 11.5.1989 tarih ve 11366-4732 sayılı kararında da bu sürenin hak düşümü süresi olduğu açıklanmıştır. CEVAT ÖZEL: Türk Medya Hukukunda Sorumluluk, İstanbul 1997, s. 17.

olup, bu bakımdan ilgilinin ikametgâhı veya dönemsel yayının ilgilinin bulunduğu yerde dağıtılıp dağıtılmadığı önem taşımamaktadır. Bu başvuru üzerine sulh ceza hakimi iki gün içinde²⁴ inceleme yaparak, cevap veya düzeltmenin aynen yayınlanmasına, değiştirilerek yayınlanmasına veya yayınlanmamasına karar verecektir. Sulh ceza hakiminin incelemesi gereken hususlar ise kanunda belirtilmiştir. Bunlar; ilgilinin yayından itibaren iki aylık süre içinde sorumlu yazı işleri müdürüne cevap ve düzeltme yazısı gönderip göndermediği, cevap veya düzeltme yazısının suç oluşturan veya hakaretamiz açıklamalar içerip içermediği²⁵, cevap ve düzeltmenin yayınlama ile ilgili olup olmadığı ve kanundaki şekil ve şartları taşıyıp taşımadığıdır. Eğer sulh ceza hakiminin cevap ve düzeltmenin yayınlanması yönünde verdiği karara karşı süresinde itiraz edilmezse bu karar kesinleşir²⁶.

²⁴ Sulh ceza hakimliğinin iki günlük sürenin geçmesinden sonra cevap veya düzeltme metninin yayınlanmasına karar vermesi, kararın süre yönünden geçersiz olması sonucunu doğurmayacaktır. “*Usul yasalarımızda belirlenen sürelerin niteliğini açıklayıcı bir hüküm bulunmamakta ise de, uyulmaması halinde doğuracakları sonuçlar yönünden yasalarla belirlenen süreleri genel olarak; hak düşürücü süre, koruyucu süre ve düzenleyici süre olarak üç gruba ayırmak mümkündür. Bunlardan düzenleyici süreler; bir işlemin yapılması veya yapılmaması için kanunun tayin ettiği süreler olmasına rağmen uyulmaması halinde müeyyidesi bulunmamaktadır. Sürenin kaçırılması halinde hak kaybı söz konusu olamaz. Bu tür sürenin korunmasındaki amaç davanın taraflarından gayrisinin işi geciktirmesine sebebiyet verdirmemektir. İşte 5680 sayılı Basın Kanunu’nun 19 uncu maddesinin III üncü bendinde sulh ceza ve asliye ceza mahkemelerinin itirazı inceleyip sonuçlandırmaları için konulmuş ikişer günlük süreler de yukarıda açıklanan düzenleyici nitelikte sürelerdir. Sulh ve asliye ceza mahkemelerinin itirazı inceleyerek karara bağlamamış olması halinde sadece bu nedenle mahkeme kararına uymayan, yani cevap ve düzeltmeyi yayınlamayan sorumlu yazı işleri müdürünün, aynı Yasanın 29 uncu maddesindeki cezai sorumluluktan kurtulamayacağı bilinmelidir*” (7.CD,27.1.1994, 1993/9211, 1994/604). ÖZEL: Türk Medya, s. 18.

²⁵ “..tekzip metninde yer alan/gerçek dışı yayın), (düzmeceler) gibi ifadelerin 5680 sayılı Basın Kanunu’nun 19 uncu maddesinde öngörülen şekil şartlarına uygun olmadığı ve ifadelerin anılan Kanun’un 19 uncu maddesinin III üncü bendinin ikinci fıkrası uyarınca değiştirilmesinin mümkün bulunduğu gözetilmeden itirazın bu yönden kabulü yerine yazılı olduğu şekilde reddine karar verilmiş olmasında isabet görülmemiş” tir. (7.CD,7.3.1995, 1995/559-1925). ÖZEL: Türk Medya., s. 19.

²⁶ MAHMUTOĞLU: Cevap ve Düzeltme Hakkı, s. 84.

Sulh ceza hakiminin cevap ve düzeltmenin yayınlanmasına veya yayınlanmamasına dair verdiği karara karşı ilgililer (bunlar verilen karara göre hakkında yayın yapılan kişi veya sorumlu yazı işleri müdürüdür), kararın tebliğinden itibaren yine hak düşümü süresi olan dört gün içinde asliye ceza hakimine itiraz edebilirler. Asliye ceza hakiminin itiraz üzerine iki gün içinde verdiği karar ise kesindir. Eğer hakim tekzip yazısının yayınlanmasına karar vermişse, bunun yayınlanması zorunludur (Basın Kanunu md.19 IV).

Sorumlu müdürün cevap ve düzeltme yazısını yayınlamakla birlikte, yapılan yayında kanunda öngörülen şekil ve şartlara uyulmamışsa, yeniden yayınlama konusundaki nihai kararı da yine asliye ceza hakimi verecektir (Basın Kanunu md.19 V).

Cevap veya düzeltme yazısının yayınlanmasına dair verilen sulh ceza hakiminin kararına karşı sorumlu müdür tarafından itiraz edilmemesi veya itiraz edilmesine rağmen asliye ceza hakimi tarafından bu itirazın reddedilmesi durumunda, bu kararlar kesinleşir. Sorumlu müdür bakımından cevap veya düzeltme yazısının yayınlanması zorunluluğu doğar. Kesinleşmiş hakim kararının usulüne uygun olarak tebliğinden itibaren sorumlu müdür, günlük dönemsel yayınlarda üç gün içersinde, gündelik olmayan dönemsel yayınlarda yine üç günlük süre gözetilerek ilk nüshada cevap ve düzeltme metnini yayınlamak mecburiyetindedir²⁷.

Cevap ve düzeltme metninin yayınlanması yolundaki ve kesin nitelikteki kararının sorumlu müdürce yerine getirilmemesi durumunda, ilgilinin bu kararı cebri icra yoluyla infaz ettirip ettiremeyeceği ise incelememizin konusunu teşkil etmekte olup, bu sorunun çözümü bakımından öncelikle hakiminin kesin hüküm şeklindeki kararının niteliğinin belirlenmesi gerekir.

D. Ceza Hakiminin Cevap ve Düzeltme Yazısının Yayınlanmasına İlişkin Kararının Hukuki Niteliği

Cevap ve düzeltme metninin yayınlanmasına veya yayınlanmamasına ilişkin talep üzerine hakim yayının haysiyet veya şerefe dokunduğu ya

²⁷ İÇEL: Kitle Haberleşme Hukuku, s. 190-191.

da gerçeğe aykırı olduğu hususunda, uyuşmazlığı esastan çözmeye yönelik bir muhakeme yapmamaktadır. Diğer bir deyişle buradaki inceleme yayının hukuka aykırı olup olmadığı değil, ilgilinin cevap ve düzeltme hakkını kullanmasına ilişkin olarak kanunda öngörülen koşulların bulunup bulunmadığının belirlenmesidir. Nitekim mahkemenin cevap ve düzeltmenin yayınlanması kararına rağmen, yayınlara ilgili açılacak ceza veya tazminat davasında yayının hukuka uygun olduğuna hükmedilebilir. İşte bu nedendir ki cevap ve düzeltme metninin yayınlanması, hukuka aykırı bir yayına karşı öngörülmüş olan bir yaptırım niteliğinde değildir. Durum böyle olunca hakimin cevap ve düzeltme metninin yayınlanmasına ilişkin kararı ceza yaptırımını niteliğinde bir karar olmayıp, yayının ilgili bakımından cevap ve düzeltme hakkını doğurduğunu tespit eden ve sorumlu müdüre cevap ve düzeltme metnini yayınlama edimini yerine getirme zorunluluğu yükleyen bir karar olmaktadır. Nitekim Basın Kanunu'nun 19/IV maddesinde kesinleşmiş hakim kararı üzerine cevap ve düzeltme metninin “..ilk çıkacak nüshada yayınlanması zorunludur” denilerek bu hususa işaret edilmiştir.

Buna karşılık sorumlu müdür cevap ve düzeltme yazısını yayınlamakla birlikte kanunda gösterilen şekil ve şartlara uymaması (örneğin tekzip metninin eksik ya da bazı ibareler ekleyerek yayınlanması gibi), ya da hakim kararına rağmen tekzip metninin hiç yayınlanmaması durumunda Basın Kanunu'nun 29. maddesi uyarınca verilen kararlar cezai niteliktedir.

Cevap ve düzeltmenin yayınlanmaması ile oluşan yayından kaçınma suçu, basın faaliyetinin yürütülmesi bakımından kanunda öngörülen yükümlülüklerle uymamaktan doğan ve basının idari düzeninin sağlanmasının amaçlandığı, “basının idari düzenine karşı işlenen” suçlar kategorisinde yer almaktadır²⁸. Diğer bir deyişle sorumlu müdür ilgili hakkında yaptığı ve cevap ve düzeltme hakkını doğuran yayını nedeniyle değil, basının yasalarda belirlenen idari düzeniyle ilgili yükümlülüklerle aykırı davranışı dolayısıyla cezalandırılmaktadır. Bu yükümlülüğe uyul-

²⁸ *Basın Düzenine Karşı Suçlar*, basılmış eserin içeriğiyle ilgili olmayan ve Kanunların basın faaliyetinin yürütülmesi bakımından koyduğu kurallara aykırı davranışların oluşturduğu suçlar olup bunların amacı basını idari düzeninin sağlanmasıdır. İÇEL: Kitle Haberleşme Hukuku, s. 231, 245.

maması nedeniyle sorumlu müdür hakkında bir ceza yaptırımının uygulanıyor olması ise cevap ve düzeltme yayınlanması kararını içeren ediminin yerine getirilmesini engellememelidir.

Nitekim Basın Kanunu'nun 19. maddesinde kesin nitelikteki hakim kararından sonra, sorumlu müdürün tekzip metnini kararın tebliğinden itibaren dönemsel yayınlarda üç gün içinde, dönemsel olmayan yayınlarda bu süre gözetilmek suretiyle ilk çıkacak nüshada yayınlanmasının zorunlu (md.19/IV) veya mecburi (md.19/V) olduğu öngörülmüştür. Böylece kanunkoyucu cevap ve düzeltme yazısının kanundaki şekil ve şartlara uygun olarak mutlaka yayınlanması amacını gütmüştür.

Bu husus ise Basın Kanunu'nu değiştiren 26.5.1998 tarih ve 3445 sayılı Kanunun Hükümet gerekçesinde de vurgulanmış ve 19. maddedeki değişikliğin *"hiç yayınlamama halinde ve esasen artık bir yargı kararı olduğuna göre, cevap ve düzeltmenin mutlaka yayınlanması dikkate alınarak"* yapıldığı şeklinde açıklanmıştır.

Belirttiğimiz bu gerekçeler nedeniyle, sorumlu müdürün cezalandırılması, kesinleşmiş hakim kararına rağmen cevap ve düzeltmenin yayınlanması zorunluluğunun yerine getirilmeyişinin tek hukuki sonucu olarak görülmemelidir. Örneğin müessir fiil suçunda failin cezalandırılıyor olması, nasıl ki mağdurun tazminat talebinde bulunmasını ve bu yolda verilen mahkeme ilamını gerektiğinde cebri icra vasıtasıyla infaz ettirmesini engellemiyor ise aynı durum konumuz bakımından da geçerli olabilmelidir.

Nitekim, Basın Kanunu'nun 29. maddesi ile kesinleşmiş hakim kararına aykırı davranmayla gerçekleşen yayından kaçınma suçunun koruduğu hukuki değer yargı kararı otoritesinin sağlanması; 19. maddeye göre verilen cevap ve düzeltme yazısının yayınlanması kararıyla ise ilgili yönünden kişisel bir hak olan cevap ve düzeltmenin kullanılabilmesi amaçlı güdülmektedir. Bu nedenledir ki, kesinleşmiş hakim kararının tebliğinden itibaren sorumlu müdür cevap ve düzeltme metnini kanunda öngörülen sürelerin geçmesinden sonra yayınlaması durumunda dahi yayından kaçınma suçu ortadan kalkmamaktadır. Yine aynı nedenle, cevap ve düzeltme yazısının yayınlanmasına ilişkin hakim kararı kesinleştikten sonra, ilgilinin cevap ve düzeltmenin yayınlanması talebinden vazgeçmesi de sorumlu müdürün cezalandırılmasını engellememekte, diğer

bir deyişle hak sahibinin, kesin yargı kararından sonra onun isteği üzerine cevap ve düzeltmenin yayınlanmaması durumunda da, suç işlenmiş sayılmaktadır²⁹. Bu durumun doğal sonucu olarak, sorumlu müdürün cevap ve düzeltmeyi yayınlama yükümlülüğüne aykırı davranışıyla oluşan suç şikayete tabi olmayan, re'sen takip edilen suçlardandır.

Bütün bu hususlar sorumlu müdürün cezalandırılış nedeninin kesinleşmiş yargı kararının otoritesini sağlamak olduğunu, ancak bu cezalandırmanın cevap ve düzeltme yazısının yayınlanması gereğini ortadan kaldırmadığını göstermektedir.

Basın Kanunu'nun 29. Maddesinde sadece suç ve cezalara yer verilmesi ve bu cezaların uygulanması yukarıda da değindiğimiz gibi kesinleşmiş yayınlama kararındaki edimin yerine getirilmesi yükümlülüğünü ortadan kaldırmamalıdır. Cevap ve düzeltme hakkıyla ilgili suç ve cezaların, suçta ve cezada kanunilik ilkesi gereğince, kanunda açıkça düzenlenmiş olması anayasal bir zorunluluktur.

Eğer Basın Kanunu'nda 29. maddedeki düzenlemeler olmasaydı sorumlu müdür hakkında cevap ve düzeltme yazısını gereği gibi ya da hiç yayınlamaması durumlarında herhangi bir cezanın uygulanması mümkün olmayacaktı.

Buna karşılık aynı maddede veya Basın Kanunu'nun diğer hükümlerinde cevap ve düzeltme kararının ilamların icrası yoluyla infaz edilmesine ilişkin ayrıca bir düzenlemeye ihtiyaç yoktur. Çünkü Basın Kanunu'nun 19. maddesi uyarınca cevap ve düzeltmenin yayınlanmasının zorunlu ve mecburi olduğuna kesinleşmiş hakim kararıyla hükmedildiğinde, bu hüküm ceza niteliğinde olmayan ve bir edimi içeren mahkeme ilamı olduğuna göre, bunun yerine getirilmesine ilişkin kurallar zaten İcra İflas Kanunu'nda mevcuttur.

Nitekim C.M.U.K'nun 358. maddesindeki şahsi hak davası hükümlerine göre³⁰ ceza mahkemesinin tazminata hükmedebileceği öngörülmele birlikte, bu hükmün cebri icra yoluyla infaz edilebileceğine dair aynı kanunda bir düzenlemenin olmamasına rağmen, bu tür ilamlar bakımın-

²⁹ ERMAN-ÖZEK: Açıklamalı Basın Kanunu, s.238 v.d.

³⁰ Bkz. ERDENER YURTCAN: CMUK Şerhi, 3. Cilt, İstanbul 1995, s. 502 vd.

dan icra takibinin yapılabileceği hususunda herhangi bir tartışma bulunmamaktadır.

Açıkladığımız bu nedenlerle inceleme konumuz olan olayla ilgili olarak icra tetkik mercii hakimliğinin vermiş olduğu ve "5680 sayılı Basın Kanunu'nun 29. Maddesi Ceza Mahkemesince verilen ilamın hiç veya gereği gibi icra edilmemesi halinde oluşacak suçları ve bu suçlar için öngörülecek cezai müeyyideleri düzenlemiştir. Maddede icrai takibata geçileceği hususunda bir açıklık bulunmamaktadır" şeklindeki gerekçe ile Yargıtay'ın "takibe dayanak yapılan cevap ve düzeltme hakkına ilişkin ceza mahkemesi kararının yerine getirilmemesi halinde müeyyidesinin 5680 Sayılı Kanununun 29. maddesinde öngörülmüş" olduğu şeklindeki gerekçeye katılamamaktayız. Çünkü bu gerekçelerden sorumlu müdürün yayından kaçınma suçunu işlemesi nedeniyle cezalandırılmasının, sorumlu müdürün kesinleşmiş hakim kararına uygun olarak cevap ve düzeltmeyi yayınlama edimini içeren yükümlülüğünü ortadan kaldırması gibi bir sonuç doğmaktadır. Halbuki yukarıda da değindiğimiz gibi sorumlu müdürün Basın Kanunu'nun 29. maddesine göre cezalandırılması ile cevap ve düzeltme yazısını yayınlama edimini içeren kesinleşmiş hakim kararının yerine getirilmesi birbirinden farklı durumlardır. İcra takibi ile talep edilen husus sorumlu müdür hakkında bir ceza yaptırımının uygulanması değil bir edimi yerine getirmesidir.

Cevap ve düzeltme yazısının yayınlanmasına ilişkin kesin yargı kararının, ilamların icrası yoluyla yerine getirilip getirilmeyeceğini, icra ve iflas hukuku yönünden de ortaya koyduğumuzda sorun daha da aydınlanacaktır.

E. İcra Hukuku Açısından Cevap ve Düzeltme Metninin Yayınlanmasına İlişkin Mahkeme Kararının Niteliği ve Cebri İcra Yoluyla İnfaz Edilebilirliği

İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre (md.24-41) ilamların icrası bakımından öncelikle bir ilamın bulunması gerekir. Mahkeme kararlarının taraflardan her birine verilen suretlerine ise ilam denir (H.U.M.K md. 392). Bunlar ise hukuk, ceza veya idare mahkemesince verilebilir. Bir mahkeme ilamının icra yoluyla infaz edilebilmesi için o ilamın mutlaka

bir hukuk mahkemesince verilmiş olması gerekli değildir. Nitekim yukarıda da değindiğimiz üzere, ceza mahkemesince tazminata veya yargılama giderlerine ilişkin kararlar ilamlı takip yoluyla infaz edilmektedirler. İlamlı takip bakımından diğer bir koşul ise, ilamın bir edimi içermesi gereğidir. Buna karşılık ceza niteliğindeki bir hükmü içeren ilamlar, ilamlı icraya konu edilemezler³¹.

Cevap ve düzeltmenin yayınlanmasına dair kesinleşmiş karar, asliye ceza hakimince verildiğine göre ortada bir ilamın bulunduğu sonucuna varmaktayız. Bu nedenle ilamların icrasına ilişkin ilk koşul cevap ve düzeltme metninin yayınlanmasına ilişkin karar bakımından gerçekleşmiş olmaktadır.

İlamın içeriğinin bir edim niteliği göstermesi ve bir ceza hükmü niteliğinde olmamasına yönelik ikinci koşulun da inceleme konumuz bakımından gerçekleştiği kuşkusuzdur. Çünkü ceza hakiminin kararında sorumlu müdüre cevap ve düzeltme yazısını yayınlaması biçimindeki bir işi yapması öngörülmektedir.

Nitekim inceleme konumuz olayda da ilgili, Anayasa'nın ve Basın Kanunu'nun kendisine tanıdığı cevap ve düzeltme hakkını kullanabilmek için Asliye Ceza hakimliğinden bir hukuki koruma talep etmiş ve bunun üzerine hakim yaptığı yargılama sonucunda Basın Kanunu'nun 19. maddesine göre cevap ve düzeltme yazısının yayınlanmasına karar vermiştir. Bu ise para ve teminat verilmesine ilişkin bulunan ilamların dışında kalıp da borçluyu müspet bir fiilin yapılmasına mahkum etmiş olan ilam niteliğindedir³².

Yargıtay kararında cevap ve düzeltme yazısının ilamlı icraya konu olmayacağına ilişkin olarak gösterdiği diğer bir gerekçesi ise "*Cebri icranın ancak ekonomik değeri olan ve başkalarına devredilebilen mallar için mümkün olabileceği*" dir. Ancak cebri icranın ekonomik değeri olmayan konularda da mümkün olduğu durumlar vardır. İcra iflas kanunu'na göre çocuk teslimine ve çocukla şahsi münasebet tesisine ilişkin

³¹ SAİM ÜSTÜNDAĞ: İcra Hukukunun Esasları, 6. Bası, İstanbul 1995, s 419 vd; İLHAN POSTACIOĞLU: İcra Hukuku Esasları, İstanbul 1973, s. 591 v.d.

³² ÜSTÜNDAĞ: İcra Hukukunun Esasları, s. 447.

olan ilamların icrası bunun bir örneğidir (İcra İflas Kanunu. md.25-25a)³³.

Belirtilen bu nedenlerle ceza niteliği göstermeyen, cevap ve düzeltme yazısının yayınlanması işinin yapılması niteliğinde bir edim olup, bu edimi içeren ilamın İcra İflas Kanunu'nun 30 maddesinde öngörülen "*Bir Şeyin Yapılmasına Dair İlamlar*" dan olduğu ve bu hükme göre cebri icra yoluyla infaz edilebileceği kanaatindeyiz.

III- Sonuç

Cevap ve düzeltme hakkı anayasal düzeyde düzenlenmiş bir hak olup, bu hakkın kullanılması hem kişisel değerlerin korunmasına hem de kamuoyunun doğruları öğrenmesine ve toplumun doğru bilgilene hakkına hizmet etmektedir. Basın da haber verme hakkının icrasıyla kamuoyunu olaylar hakkında doğru bir şekilde bilgilendirmekle yükümlüdür. Bu nedenle cevap ve düzeltme hakkı basın özgürlüğünü engelleyen değil, onu tamamlayan bir haktır.

İşte gerek kamuoyunun doğru ve özgür bir biçimde oluşmasının gerekse kişi haklarının korunmasının amaçlandığı cevap ve düzeltme hakkının gerçekleşmesi için, 1982 Anayasası'nın 32. Maddesine uygun olarak Basın Kanunu'nun 19. maddesindeki düzenlemelere gidilmiştir. Bu düzenlemelerde cevap ve düzeltme hakkının kullanılmasına ilişkin olarak öngörülen kurallar ise ilgilinin kendi hakkındaki gerçek dışı veya şeref ya da haysiyet kırıcı yayına bir an önce cevap vermesine yöneliktir. Nitekim ilgilinin cevap ve düzeltme yazısını doğrudan sorumlu müdüre göndermesi, cevabın ya hiç ya da kanunda öngörülen şekil ve şartlara uygun olarak yayınlanmaması durumunda yapılan yargılamanın kısa sürede sonuçlanmasına ilişkin süreler ve basit muhakeme usulü gibi hususlar, bunun bir göstergesidir. Basın Kanunu'nda (md.19/VIII) ilgilinin ölümü halinde dahi cevap ve düzeltme hakkının onun mirasçılardan birisi tarafından kullanabilmesinin öngörülmesi de, kanunkoyucunun gerçek dışı veya haysiyet kırıcı yayınlara karşı cevap verilmesinin fiilen sağlanabilmesine verdiği önemin diğer bir işaretidir. Yukarıda da değindiğimiz gibi, kişiye görüşünün açıklaması yoluyla kamuoyunun

çok sesli biçimde oluşumunun gereği olarak tanınmış olan anayasal nitelikteki bu hak sorumlu basın açısından yerine getirilmesi gereken bir görevdir. Bu husus Basın Meslek İlkelerinde de “*Basın organları, yanlış yayınlardan kaynaklanan cevap ve tekzip hakkına saygı duyarlar*” biçiminde ifade edilmiştir.

Yapılan yargılama sonucunda kesinleşmiş hakim kararıyla cevap ve düzeltme yazısının yayınlanmasının kanunda zorunlu veya mecburi olduğunun öngörülmesi (Basın Kanunu md. 19/ IV, VI), sorumlu müdür hakkında uygulanan cezanın, cevap ve düzeltme metninin yayınlanması gereğini ortadan kaldırmadığını göstermektedir. Bunun fiilen gerçekleştirilmesi için ise, Basın Kanunu’nda ayrıca bir düzenlemeye ihtiyaç olmayıp, bir edimin yerine getirilmesi niteliği taşıyan kesinleşmiş hakim kararı, İcra İflas Kanunu’nun hükümlerine göre infaz edilebilir. Çünkü cebri icra bakımından bir ilamın hukuk, ceza veya idare mahkemesince verilmiş olması önem taşımamaktadır. Bu açıdan önem taşıyan husus, ceza mahkemesince verilen ilamın, cevap ve düzeltme metninin yayınlanması ilamında olduğu gibi, içerik yönünden İcra İflas Kanunu hükümlerine göre icra edilebilecek bir nitelik göstermesidir.

Aksi durumun kabulü halinde, kanunda belirtilen para cezası ilgili basın organınca ödenir ve kesinleşmiş yargı kararı yerine getirilmezse, Anayasada öngörülen temel haklardan olan cevap ve düzeltme hakkının kullanılması fiilen ortadan kaldırılmış olacaktır. Bir hukuk devletinde hukuken mümkün ve doğru çarelerin bulunmasına rağmen, anayasal bir hakkın kullanılmasının fiilen imkansız hale gelmesi ve yargı otoritesinin sağlanamaması, hukuk düzeni ile hukuk güvenliğini ciddi biçimde sarsacaktır.

Eğer ortada kanunen düzenlenmeyen bir cezanın uygulanması söz konusu olsaydı, o zaman suçta ve cezada kanunilik ilkesi gereğince, kanun koyucunun o konuda bir düzenleme yapana kadar beklenmesi gerekirdi. Ancak inceleme konumuz olayda söz konusu olan ve Basın Kanunu’nun 19. maddesine göre hükmedilen cevap ve düzeltme yazısının yayınlanması kararı bir ceza olmayıp, kişisel bir hakkın yerine getirilmesine ilişkin bir edimdir. Bu da, tıpkı ceza mahkemesince tazminata dair bir hükmün icra yoluyla infaz edildiği gibi, ilamlı icra vasıtasıyla yerine getirilebilir.